

Република Србија
УСТАВНИ СУД
Број: IУз-134/2019
17.03. 2021. године
Београд

2045/2021
22.03 21 год.

Уставни суд у саставу: председник Снежана Марковић и судије Лидија Ђукић, Татјана Ђуркић, Весна Илић Прелић, др Драгана Коларић, др Тамаш Корхеџ (Kórhecz Tamás), Мирослав Николић, др Владан Петров, др Наташа Плавшић, др Јован Ћирић, др Милан Шкулић и др Тијана Шурлан, на основу члана 167. став 1. тачка 1. Устава Републике Србије, на седници одржаној 4. фебруара 2021. године, донео је

О Д Л У К У

Утврђује се да одредбе члана 262. став 2. Законика о кривичном поступку („Службени гласник РС“, бр. 72/11, 101/11, 121/12, 32/13, 45/13, 55/14 и 35/19) у делу који гласи: „Подаци о висини трошкова и захтева за њихову накнаду могу се поднети најкасније у року од једне године од дана правноснажности пресуде или решења из става 1. овог члана.“, није у сагласности са Уставом и потврђеним међународним уговором.

Образложење

Решењем Уставног суда број IУз-134/2019 од 19. новембра 2020. године, поводом поднете иницијативе, покренут је поступак за утврђивање неуставности и несагласности са потврђеним међународним уговором одредбе члана 262. став 2. Законика о кривичном поступку („Службени гласник РС“, бр. 72/11, 101/11, 121/12, 32/13, 45/13, 55/14 и 35/19) у делу који гласи: „Подаци о висини трошкова и захтева за њихову накнаду могу се поднети најкасније у року од једне године од дана правноснажности пресуде или решења из става 1. овог члана“.

Доносећи наведено решење, Суд је оценио да се основано поставља питање уставности и сагласности са потврђеним међународним уговором наведеног дела одредбе члана 262. став 2. Законика, будући да у ситуацији кад суд у редовном жалбеном поступку усвоји жалбу и преиначи ожалбену одлуку и том одлуком која је постала правноснажна даном свог доношења (јер је донета од стране другостепеног, односно трећестепеног органа) странка стекне право на трошкове кривичног поступка које није имала до преиначене одлуке, прописивање почетка објективног рока за подношење података о висини трошкова и захтева за њихову накнаду везује за правноснажно окончање кривичног поступка, а његовим једногодишњим истеком више није могуће доставити податке и захтев, чиме се угрожава остваривање зајемчених права и чл. 32. и 36. Устава, па иако је таква ситуација

у пракси веома ретка, она није искључена, што произлази из логичког тумачења дејства инструктивних рокова који се односе на поступање другостепеног суда, који су прописани Закоником.

Суд је 14. децембра 2020. године доставио наведено решење Народној скупштини на одговор, на основу члана 107. став 1. Закона о Уставном суду („Службени гласник РС“, бр. 109/07, 99/11, 18/13 – Одлука УС, 40/15 – др. закон и 103/15). С обзиром на то да Народна скупштина није доставила одговор, Суд је, на основу одредбе члана 34. став 3. Закона о Уставном суду, наставио поступак.

У спроведеном поступку, Уставни суд је утврдио да су одредбе члана 262. став 2. Законика о кривичном поступку систематизоване у „Глави XIII Трошкови поступка“, међу одредбама чл. 261. до 268. којима су уређени појам и врсте трошкова (члан 261.), одлучивање о трошковима поступка (члан 262.), скривљени трошкови (члан 263.), обавеза окривљеног да накнади трошкове (члан 264.), накнада трошкова из буџетских средстава и на терет других лица (члан 265.), плаћање награде и нужних издатака (члан 266.), трошкови пред судом правног лека (члан 267.) и доношење подзаконског прописа (члан 268.).

Из одредаба члана 262. Законика, којима је прописано: у ставу 1. – „У свакој пресуди или решењу које одговара пресуди одлучиће се ко ће сносити трошкове поступка и колико они износе. У поступку за кривична дела за која је посебним законом одређено да поступа јавно тужилаштво посебне надлежности, награда вештаку, преводиоцу и тумачу може се одредити до двоструког износа награде предвиђене за вештачење, превођење или тумачење у другим кривичним стварима.“; у ставу 2. – „Ако недостају подаци о висини трошкова, посебно решење о висини трошкова донеће председник већа или судија појединац када се ти подаци прибаве. Подаци о висини трошкова и захтева за њихову накнаду могу се поднети најкасније у року од једне године од дана правноснажности пресуде или решења из става 1. овог члана.“, а у ставу 3. – „Када је о трошковима кривичног поступка одлучено посебним решењем, о жалби против тог решења одлучује веће.“, по налажењу Уставног суда следи да трошкови кривичног поступка представљају како споредни, тако и обавезни предмет кривичног поступка, и да је кривични суд дужан да у сваком случају донесе одлуку о трошковима поступка. Наиме, иако је главни предмет кривичног поступка кривично дело у погледу којег се кривични поступак води (*causa criminalis*), поред тог главног предмета, постоје и одређени споредни предмети кривичног поступка, који су сви факултативни, јер се о њима може али и не мора решавати, за разлику од трошкова, који представљају обавезан споредни предмет кривичног поступка, како то произлази из законског правила да се у свакој одлуци којом се кривични поступак окончава – тј. у одређеној пресуди (осуђујућа, ослобађајућа или одбијајућа пресуда) или решењу којим се поступак обуставља, односно другом решењу које „одговара“ пресуди, одлучује и ко ће сносити трошкове кривичног поступка, а у неким ситуацијама орган поступка доноси и посебно решење о укупним трошковима кривичног поступка, или неком њиховом делу.

Опште правило о дефинитивном сношењу трошкова кривичног поступка, које се у основи заснива на питању успешности оптужбе, произлази из одредаба члана 265. ст. 1, 3. и 6. Законика, тако да ће у већини ситуација окривљени сносити трошкове поступка, ако је оглашен кривим, тј. ако је одређеном судском одлуком утврђено да је он учинио кривично дело (успех

оптужбе). Обрнуто, када се ради о неуспеху оптужбе, трошкови у погледу официјелних кривичних дела ће у случају доношења одлука које су повољне за окривљеног, пасти на терет буџета односно њих ће, када су у питању поступци за дела која се гоне по приватној тужби, сносити приватни тужилац. Од овог општег правила постоје и одређени изузеци, који када је реч о конкретном уставноправно спорном питању нису од значаја. Потпунији пропис о накнади трошкова кривичног поступка доноси Влада Републике Србије (члан 268.). Из такве процесно-правне природе трошкова кривичног поступка произлази и њихов велики значај у кривичном поступку, па сходно томе и начелна уставноправна релевантност одређених законских решења која се односе на трошкове кривичног поступка.

Одредбама Устава Републике Србије утврђено је: да су општеприхваћена правила међународног права и потврђени међународни уговори саставни део правног поретка Републике Србије и непосредно се примењују, да потврђени међународни уговори морају бити у складу с Уставом (члан 16. став 2.); да се људска и мањинска права зајемчена Уставом непосредно примењују, те да се приликом ограничења Уставом зајемчених права не сме задирати у суштину зајемченог права (члан 18. ст. 1. и 2.); да свако има право на судску заштиту ако му је повређено или ускраћено неко људско или мањинско право зајемчено Уставом, као и право на уклањање последица које су повредом настале (члан 22. став 1.); да свако има право да независан, непристрасан и законом већ установљен суд, правично и у разумном року, јавно расправи и одлучи о његовим правима и обавезама, основаности сумње која је била разлог за покретање поступка, као и о оптужбама против њега. (члан 32. став 1.); да се јемчи једнака заштита права пред судовима и другим државним органима, имаоцима јавних овлашћења и органима аутономне покрајине и јединица локалне самоуправе и да свако има право на жалбу или друго правно средство против одлуке којом се одлучује о његовом праву, обавези или на закону заснованом интересу (члан 36.); да Република Србија уређује и обезбеђује, поред осталог, остваривање и заштиту слобода и права грађана и поступак пред судовима и другим државним органима (члан 97. тачка 2.); да закони и други општи акти донети у Републици Србији не смеју бити у супротности са потврђеним међународним уговорима и општеприхваћеним правилима међународног права (члан 194. став 5.).

Европском конвенцијом за заштиту људских права и основних слобода („Службени лист Србије и Црне Горе – Међународни уговори“, број 9/03) гарантује се да свако, током одлучивања о његовим грађанским правима и обавезама или о кривичној оптужби против њега, има право на правичну и јавну расправу у разумном року пред независним и непристрасним судом, образованим на основу закона (члан 6.), те да свако коме су повређена права и слободе предвиђени у овој конвенцији има право на делотворан правни лек пред националним властима, без обзира јесу ли повреду извршила лица која су поступала у службеном својству (члан 13.).

При разматрању уставне заснованости дела одредбе члана 262. став 2. Законика којом је прописан објективни рок за доставу података о висини трошкова и захтева за њихову накнаду, Суд је имао у виду да је, сагласно члану 97. тачка 2. Устава, Народна скупштина надлежна да уреди и обезбеди поступак пред судом, што обухвата и овлашћење да се пропишу рокови за предузимање процесних радњи у том поступку и да прописани рокови имају посебан значај са становишта процесне дисциплине, ефикасности и правне сигурности.

Из одредаба члана 262. Законика о кривичном поступку произлази дужност суда да у свакој пресуди или решењу које одговара пресуди одлучи (по правилу зависно од исхода кривичног поступка) о томе ко ће и у којој висини сносити трошкове поступка и дужност председника већа или судије појединца да ако недостају подаци о висини трошкова донесе решење о њиховој висини када се ти подаци прибаве, а према делу члана 262. став 2. Законика, ти подаци и захтев за њихову накнаду могу се поднети најкасније у року од једне године од дана правноснажности пресуде или решења које одговара пресуди. Такође, произлази да се прописани рок из члана 262. став 2. Законика односи само на висину трошкова кривичног поступка о којима суд не одлучује по службеној дужности, будући да је према одредби члана 261. став 4. Законика трошкове поступка прописане у тој одредби орган поступка дужан да, у поступку због кривичног дела за које се гони по службеној дужности (а који су унапред исплаћени), уноси у попис који се прилаже списима.

Из одредаба чл. 275. и 277. Законика које уређују правноснажност и извршност пресуде произлази да постоје два процесна начина на који одређена одлука може постати правноснажна: 1) активно, ако је био уложен редовни правни лек, а одлука је процесно опетала у другостепеном поступку, или 2) пасивно, када у Закоником прописаном року није уложена жалба, па је пропуштањем тог рока одлука постала правноснажна. Из овога произлази да судска одлука постаје правноснажна у следећим процесним ситуацијама: 1) када другостепени суд одбије жалбу и потврди побијану одлуку, односно усвоји жалбу, али само преиначи побијану одлуку; 2) када се пропусти рок за подношење жалбе или се сви титулари жалбе одрекну од тог редовног правног лека, тј. одрекну од свог права на његово улагање, односно одустану од већ изјављене жалбе и 3) када је одлука било првостепеног, било другостепеног суда донета, ако се ради о одлуци против које жалба није дозвољена или је жалба допуштена, али се изјави по протеклу прописаног рока, односно изјави је неовлашћено лице.

Према делу члана 262. став 2. Законика, почетак објективног рока за доставу података о висини трошкова и захтева за њихову накнаду је дан правноснажности пресуде или решења које одговара пресуди. По оцени Уставног суда за све ситуације које се односе на могућност подношења захтева за накнаду трошкова „накнадно“ у односу на моменат доношења одлуке суда која обухвата и одлуку о трошковима је, онда „када се ти подаци прибаве“, и за све такве ситуације мора важити идентичан рок, или пак не мора постојати било какав рок (као што је то био случај у свим Законима о кривичном поступку који су важили у некадашњој Југославији).

Тако у случајевима из члана 455. став 1, тач. 1) и 2) и члана 467. став 4. Законика, када другостепени суд на седници већа или на основу одржаног претреса одбаци жалбу као неблаговремену, недозвољену или неуредну, односно одбије жалбу као неосновану и потврди првостепену пресуду, односно када суд решавајући о жалби против решења које одговара пресуди одбаци жалбу као неблаговремену, недозвољену или неуредну, односно одбије жалбу као неосновану, прописани објективни рок из члана 262. став 2. Законика по правилу не би ни био уставноправно споран, као ни у ситуацији из чл. 463. и 464. Законика, када о жалби против другостепене пресуде решава апелациони суд.

Међутим, у ситуацији кад суд у редовном жалбеном поступку усвоји жалбу и преиначи ожалбену одлуку и том одлуком која је постала

правноснажна даном свог доношења (јер је донета од стране другостепеног, односно трећестепеног органа) странка стекне право на трошкове кривичног поступка које није имала до преиначене одлуке, Уставни суд налази да је и поред рока прописаног у одредбама члана 461. ст. 2. и 3. Законика, за поступање другостепеног суда (да своју одлуку са списима достави првостепеном суду најкасније у року од четири, односно три месеца од дана када је судија известилац примио списе тог суда са предлогом јавног тужиоца, уз могућност продужења за још 60 дана), односно рока из одредбе члана 467. став 5. Законика за поступање по жалби на решење (30 дана), уставна обавеза државе да обезбеди остваривање људских права, међу којима су и право на правично суђење и право на приступ суду, а која су зајемчена Уставом и гарантована Европском конвенцијом за заштиту људских права и основних слобода, као потврђеним међународним уговором, будући да су наведени рокови инструктивни и да уз то Законик не уређује у ком року првостепени суд мора да достави другостепену одлуку странкама, а неспорно је да странка, односно друго лице којем се доставља одлука другостепеног суда ни на који начин не може да утиче на то да се достава другостепене одлуке изврши пре истека рока прописаног оспореном одредбом Закона, а то је услов за подношење захтева за накнаду трошкова и података о њиховој висини, и да се законски рок, сагласно члану 224. став 1. Законика, не може продужавати.

Како из овога произлази и контрадикција између, с једне стране, постојања само инструктивних рокова за поступање другостепеног суда, а уз непостојање било каквог рока за достављање одлуке другостепеног суда и, с друге стране, Закоником о кривичном поступку утврђеног објективног и преклузивног рока, чијим се протеком дефинитивно губи право које се могло остваривати док је рок трајао, Уставни суд утврђује да се прописивањем објективног рока у делу члана 262. став 2. Законика за подношење података о висини трошкова и захтева за њихову накнаду, везивањем почетка тока рока за правноснажно окончање кривичног поступка, чијим једногодишњим истеком више није могуће доставити податке и захтев, угрожава остваривање зајемчених права из члана 32. став 1. и члана 36. Устава.

Уставни суд указује и на то да у нашем кривичнопроцесном систему деценијама није уопште постојао било какав рок за подношење података о висини трошкова, онда када су такви подаци недостајали у време доношења одлуке суда којом се окончава кривични поступак, из чега произлази и да утврђивање неуставности таквог, у сада важећем Законика о кривичном поступку формулисаног објективног и преклузивног рока, у односу на чије пропуштање није могућ ни повраћај у пређашње стање, ни у ком случају не онемогућује примену „преосталог“ текста релевантне норме Законика о кривичном поступку (члан 262. став 2.), према којој ће ако недостају подаци о висини трошкова посебно решење о висини трошкова донети председник већа или судија појединац, када се ти подаци прибаве. Наравно, законодавац, уколико то сматра адекватним, може одговарајућом изменом Законика да у погледу „накнадног“ подношења података о висини трошкова пропише субјективан и преклузиван рок, који као такав не би био уставноправно споран.

С обзиром на наведено Уставни суд је утврдио да одредба члана 262. став 2. Законика о кривичном поступку у делу који гласи: „Подаци о висини трошкова и захтева за њихову накнаду могу се поднети најкасније у року од једне године од дана правноснажности пресуде или решења из става 1.

овог члана.", није у сагласности са Уставом и потврђеним међународним уговором.

На основу одредаба члана 42а став 1. тачка 2) и члана 45. тачка 1) Закона о Уставном суду, Уставни суд је донео Одлуку као у изреци.

На основу члана 168. став 3. Устава, одредба члана 262. став 2. Законика о кривичном поступку у делу који гласи: „Подаци о висини трошкова и захтева за њихову накнаду могу се поднети најкасније у року од једне године од дана правноснажности пресуде или решења из става 1. овог члана.“, престаје да важи даном објављивања Одлуке Уставног суда у „Службеном гласнику Републике Србије“.

ПРЕДСЕДНИК
УСТАВНОГ СУДА
Снежана Марковић, с.р.

За тачност отправака:

